

Lauri Pelkonen

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta kunta- ja hyvinvointijaosto

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijalausunto, HE 99/2025 vp, hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026, lääkeasioiden ylivaalikautinen kehittäminen sekä apteekkitalouden uudistaminen

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä valtion talousarvioesitystä koskevaan hallituksen esitykseen (HE 99/2025 vp) liittyen lausuntoa lääkeasioiden ylivaalikautisesta kehittämisestä sekä apteekkitalouden uudistamisesta. Lisäksi valiokunta on pyytänyt tilannekuvaa vaalikauden aikana toteutetuista toimista julkisen talouden säästöjen osalta. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja lausuu kunnioittaen seuraavaa:

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on runsaasti lääkkeisiin ja apteekkeihin liittyviä tavoitteita. Lääkeasioiden kehittäminen on pitkäjänteistä työtä. Sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämä Lääkkeet ja apteekkitalous -hanke jatkaa lääkeasioiden ylivaalikautista kehittämistyötä. Tavoitteena on parantaa lääkehoitojen vaikuttavuutta, turvallisuutta ja laatua sekä taloudellisuutta, yhdenvertaisuutta ja saatavuutta. Rakenteellisilla uudistuksilla pyritään myös parantamaan julkisen talouden kestävyyttä. Lääkeasioiden uudistustyössä otetaan huomioon EU:ssa vireillä olevat lainsäädäntöhankkeet.

Lääkkeet ja apteekkitalous -hanke perustuu hallitusohjelmaan ja se toteutetaan vuosina 2024–2026. Hankkeessa tarkasteltavat kokonaisuudet ovat apteekkisääntely ja apteekkitalous, lääkkeiden arviointitoiminta, lääkehoidon ja -huollon ohjaus sekä lääkehoidon ja -jakelun digitaalisuus ja tiedonhallinta. Kyseessä on suuri, strateginen muutos, jonka myötä apteekeista tulee entistä vahvemmin osa terveydenhuoltoa. Keskeisessä asemassa on tiedonhallinnan uudistus, jonka myötä luodaan hyvinvointialueille mahdollisuuksia integroida apteekit entistä tiiviimmin osaksi palveluketjuaan.

Apteekkitalous ja apteekkisääntely

Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskeva hallituksen esitys (HE 111/2025). Esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi hallitusohjelman mukainen apteekkitalouteen kohdennettava 30 miljoonan euron suuruinen säästö. Reseptilääkkeiden lääketaksa tarkistettaisiin muuttamalla lääketaksa-asetusta. Samalla uudistettaisiin apteekkiveroa siten, että vero määräytyy myyntikatteesta eikä liikevaihdosta nykyiseen tapaan. Muutokset alentavat valtion rahoitusosuutta lääkekorvauksista 15,4 milj. eurolla.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että apteekeille annettaisiin nykyistä laajempaa harkintaa reseptistä poikkeamiseen lääkkeiden saatavuushäiriötilanteissa ja reseptin ilmeisissä virhetilanteissa. Toiminnan sujuvoittamisella kevennettäisiin työkuormaa niin terveydenhuollossa kuin apteekeissa ja mahdollistettaisiin, että asiakkaat saisivat nykyistä nopeammin taritsemansa lääkkeitä. Apteekissa voitaisiin erityistilanteissa vaihtaa lääke nykyistä laajemmin lääkettä tarvitsevan tarpeellisen lääkehoidon turvaamiseksi.

Eduskunnan käsiteltävänä oleva apteekkitaloutta koskeva esitys on apteekkitoiminnan uudistamisen ensimmäinen vaihe. Apteekkisääntelyä on tarkoitus kehittää hallitusohjelmassa linjatun mukaisesti niin, että

Lauri Pelkonen

keväätistuntokaudella 2026 annettaisiin asiaa koskeva hallituksen esitys. Apteekkitoimintaa koskevassa hallituksen esityksessä on tarkoituksena määritellä nykyistä selkeämmin apteekkien tehtävät ja palvelut mm. lääkeneuvonnan ja lääkitysturvallisuuden varmistamiseksi. Tavoitteena on myös selkeyttää apteekkien roolia osana sosiaali- ja terveystalouden palvelujärjestelmää, selkeyttää koneellisen annosjakelun sääntelyä sekä mahdollistaa nykyistä paremmin apteekkien välistä yhteistyötä. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on lisäksi uudistaa verkkoapteekkitoimintaa koskevaa sääntelyä sujuvoittamalla asiakkaan palveluprosessia sekä mahdollistamalla ainoastaan verkossa toimivien apteekkien perustaminen. Tarkoituksena on myös jatkaa apteekkitalouden uudistamista pidemmällä aikavälillä tarkastelemalla erilaisia vaihtoehtoisia malleja.

Lääkkeiden arviointitoiminta ja lääkehoidon ohjaus

Lääkehoidot ovat kiinteä osa hyvinvointialueiden palveluita ja osa järjestämisvastuuta sekä varautumista. Hallitusohjelman mukaisesti lääkehoidon ohjausta on kehitettävä yhtenäisesti osana sosiaali- ja terveystalouden palvelujärjestelmän kokonaisuutta. Hankkeessa ollaan paraillaan kokoamassa arviomuistiota kehittämistarpeista lääkehoidon näkökulmasta ja tämän valmistuttua on arvioitava miten olisi tarkoituksenmukaista asiassa edetä kokonaisuutena.

Uusien ja kalliiden lääkkeiden käyttöönottoon liittyviä arviointiprosesseja ja –kriteereitä on tarkoitus myös uudistaa. Tavoitteena on yhtenäistää ja uudistaa avohoidossa ja sairaaloissa käytettävien lääkkeiden arviointiprosesseja niin, että ne olisivat yhtenäiset riippumatta lääkkeen annostelumuodosta tai annostelureitistä. Nykyisin nämä prosessit poikkeavat toisistaan monilla tavoilla, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Kokonaisuutta valmistellaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työryhmässä, jonka ehdotukset valmistuvat kuluvan syksyn aikana.

Lääkehoidon tiedonhallinnan kehittäminen

Lääkehoidon kansallista tiedonhallintaa kehitetään vaiheittain THL:n julkaiseman konseptin (Lääkehoidon tiedonhallinnan konsepti: versio 2.0, THL 12/2024) mukaisesti. Keskeisenä muutoksena on vuonna 2027 käyttöön otettava Kanta-lääkityslista, joka kokoaa lääkkeen käyttäjän kaikki käytössä olevat lääkkeet helposti ymmärrettävän listan muotoon. Tällä hallituskaudella on valmisteltu kehittämisen seuraavia vaiheita; kesällä 2025 on ollut lausunnoilla hallituksen esitys, jolla laajennetaan Kanta-lääkityslistan tietosisältöä (Hallituksen esitysluonnos lääkehoidon tiedonhallinnan kehittämisen Kanta-lääkityslistan 3 vaiheesta STM099:00/2024). Muutoksella luodaan tiedonhallinnan työvälineitä, joilla mahdollistetaan lääkehoitoon osallistuvien eri ammattihenkilöiden työnjaon muuttaminen ja tiedonkulun paraneminen, tavoitteena lääkehoitojen turvallisuuden toteutuminen.

Lääkehoitojen kustannusvaikuttavuutta ja tutkittuun tietoon perustavaa lääkkeiden määräämistä ja käyttöä kehitetään Lääketietovarannon avulla. STM on asettanut Lääketietovarannon kehittämisen ohjausryhmän, jonka tehtävänä on varmistaa, että Lääketietovarannon kehittämisen tavoitteet toteutuvat. Lääketietovaranto kokoaa yhteen kansallisten viranomaisten sekä hyvinvointialueiden tehtävissä ja palveluissa, Euroopan lääkeviraston sekä yksityisten yritysten toiminnassa syntyviä lääkevalmisteita ja lääkemarkkinoita koskevia tietoja. Tavoitteena on tarjota kootut tiedot eri toimijoiden laajasti hyödynnettäviksi tietotuotteina, tietojärjestelmäpalveluina ja käyttöliittyminä. Lääketietovaranto tulee olemaan viranomaisten yhteisen lääketiedon hallinnan kokonaisratkaisu, jonka verkkopalvelu olisi kaikille käyttäjryhmille tarkoitettu portti luotettavaan ja laadukkaaseen lääketietoon.

Tiedonhallinnan ja kansallisten tiedonhallintapalvelujen, Lääketietovarannon ja Kanta-lääkityslistan, kehittäminen mahdollistavat yhdessä uusien ohjauskeinojen toimeenpanoa 2030-luvulla. Uusilla aikaisempaa systemisemmillä keinoilla on mahdollista hillitä lääkemenetysten ja –korvausten kasvua. Parempi tietopohja tukee kustannusvaikuttavuuden arviointia lääkkeitä käyttöönotettaessa ja

Lauri Pelkonen

vähähyötyisistä hoidoista luopumisessa, mutta myös hintasääntelyn kehittämistä. Lääketietovarannon hyötyjä on arvioitu laskennallisesti lääkitysturvallisuuden ja vältettyjen vaaratapahtumien sekä iäkkäillä vältettävien lääkkeiden kustannuksilla, taloudellisen lääkkeiden käytön edistämällä, mukaan lukien hankinta ja kilpailutus, hoidon vaikuttavuuden paranemisella hoitoon sitoutumisen kautta, viranomaisten tietotarpeisiin vastaamalla, työaikasäästöillä ja päällekkäisen työn vähenemisellä. Lääketietovarannosta koituvien rahallisten hyötyjen arvioidaan olevan 10,4 miljoonaa euroa vuodessa. Lääketietovarannon kehittämisen rahoitus on tällä hetkellä varmistettu vuoteen 2026 saakka ja tämän jälkeen rahoitus on vielä avoinna.

Ajantasaisen yhteen kootun lääkitystiedon näkyminen eri toimijoille parantaa hoidon suunnitelmallisuutta, laatua ja potilasturvallisuutta. Kanta-lääkityslistan toiminnallisuuksien kehittäminen vähentää virheiden määrää ja mahdollistaa kustannussäästöjä, vähentämällä lääkekulutusta ja hävikkiä, mutta ennen kaikkea parantamalla lääkehoidon vaikuttavuutta ja vähentämällä muuta terveydenhuollon palvelukäyttöä ja vaaratapahtumia. Välillisen hyödyn arvioidaan olevan noin 117,5 milj. euroa vuodessa, josta sairausvakuutusjärjestelmän osuus on n. 19,1 milj. euroa vuodessa, hyvinvointialueiden n. 91 milj. euroa vuodessa ja lääkkeiden käyttäjien n. 7,4 milj. euroa vuodessa.

Tilannekuva lääkeasioiden kokonaisuudesta vaalikauden toimista julkisen talouden säästöjen osalta

Vaalikauden aikana on toteutettu erilaisia lääkekustannuksiin kohdistettuja toimenpiteitä julkisen talouden vahvistamiseksi. Sairausrakuutuksen lääkekorvausmenoista on säästetty 190 miljoonaa euroa eli noin 10 %, kun kuluvan vuoden lääkekorvausmenoarvio on noin 1980 milj. euroa. Toimenpiteistä huolimatta lääkekustannukset ovat jatkaneet kasvua. Toimenpiteet ovat kohdistuneet kaikkiin lääkealan toimijoihin. Lääkkeiden käyttäjiin on kohdistunut ainoastaan sairausrakuutuksen lääkekorvauksen alkuomavastuun korottaminen. Vastaavasti useille toimenpiteillä on vaikutettu lääkkeiden hinnoitteluun ja siten ne ovat hyödyttäneet lääkkeiden käyttäjiä. Liitteenä taulukko vaalikauden aikana toteutetuista toimenpiteistä.

Johtava asiantuntija

Lauri Pelkonen